
Magdalena Kubacka
Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna
im. Zbigniewa Herberta w Gorzowie Wielkopolskim
ORCID 0000-0001-7951-7368

Biblioteka jako ogniwo łączące twórcę z czytelnikiem

Postrzeganie bibliotek zmienia się na przestrzeni lat, inne są także role i inicjatywy podejmowane przez te instytucje. Korzystanie z biblioteki od dawna wychodzi już poza wypożyczanie książek oraz udział w okazjonalnych spotkaniach autorskich. Przemysław Krysiński, od wielu lat zajmujący się zagadnieniami dotyczącymi znaczenia księżnic we współczesnym świecie, słusznie zauważa, że obecnie wspomniane placówki „aktywnie uczestniczą w działaniach na linii miasto – obywatel, wielokrotnie przyjmując rolę inicjatora różnego typu przedsięwzięć”¹ i stają się „centrami wsparcia dla wielu podejmowanych działań, odgrywając ważną rolę i angażując obywateli w projekty społecznościowe lub inne rozwiązania inicjowane przez miasto”². Same księżnice również wychodzą z inicjatywą, podejmując wiele działań mających na celu aktywizację lokalnej społeczności. Odgrywają, jak to trafnie określa inny bibliotekoznawca, Paweł Jezierski, „rolę «opiekunczą». Stwarzają warunki do pracy i zabawy dla hobbystów, pasjonatów i ludzi wielu talentów”³.

¹ P. Krysiński, *Rola i znaczenie bibliotek w kształtowaniu potencjału inteligentnego miasta*, „Przegląd Biblioteczny” 2023, nr 91, z. 1, s. 46.

² Tamże.

³ P. Jezierski, *Kluby jako formy aktywizacji lokalnych społeczności*, „Bibliotekarz” 2018, nr 3, s. 7.

Taki też cel przyświeca Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej im. Zbigniewa Herberta w Gorzowie Wielkopolskim (dalej: WiMBP w Gorzowie). Oprócz opisanej w statucie podstawowej działalności, czyli „gromadzenia, opracowywania i udostępniania materiałów bibliotecznych zwłaszcza dotyczących wiedzy o regionie oraz dokumentujących jego dorobek kulturalny”⁴ podejmuje się tu wiele działań mających na celu wspieranie lokalnych twórców, w tym pisarzy i poetów. Gorzowska księżnica dąży więc do tego, by zarówno regionalny literat, jak i jego odbiorca czuli się zauważeni, docenieni i mieli przestrzeń do wytworzenia między sobą silnych relacji. Dlatego też nieustannie poszukuje nowych talentów, które stara się inspirować, wspierać i promować; taki sam rodzaj wsparcia oferuje także autorom, którzy są już znani szerszej publiczności. Pielęgnowana jest również pamięć o twórcach nieżyjących i ich dorobku artystycznym.

Na temat powiązań biblioteki z lokalnym środowiskiem pisały w 2007 roku Anna Sokółka i Danuta Zielińska na łamach pisma „Bibliotekarz”. Ich artykuł w obrazowy sposób ukazuje wielopłaszczyznowość inicjatyw podejmowanych przez gorzowską księżnicę w celu popularyzacji twórczości lokalnej wśród czytelników⁵. Niniejsza praca ma na celu uzupełnienie i uaktualnienie informacji na temat rodzajów działań prowadzonych przez bibliotekę oraz wskazanie na przykładzie gorzowskiej księżnicy, że biblioteka jest nie tylko instytucją, która przyciąga indywidualnie lokalnych twórców i czytelników, ale też ogniwem, które spaja te dwie grupy ze sobą i na wielu etapach wspiera rozwój zachodzących między nimi relacji.

Wspomniano już, że podstawową powinnością bibliotek jest gromadzenie i przechowywanie zbiorów. W WiMBP w Gorzowie Wielkopolskim oprócz pozyskiwania i udostępniania nowości wydawniczych pisarzy z całego świata przechowuje się i udostępnia materiały związane z regionem. W związku z tym do czytelnici Działu Zbiorów Regionalnych trafiają zbiory z historycznych terenów Nowej Marchii oraz z całego województwa lubuskiego, ze szczególnym naciskiem na jego północną część⁶. Dzięki prężnie działającemu środowisku literackiemu istotny element zbiorów stanowi literatura regionalna, w skład której wchodzi wydawnictwa najważniejszych twórców regionu oraz współcześnie żyjących twórców związanych z regionem lubuskim. Do końca 2024 roku we wspomnianej agendzie znalazło się około 1000 tomików lokalnych poetek i poetów. Niewielki procent stanowią utwory prozatorskie – pod koniec 2024 roku w katalogu widniało,

⁴ Statut, <https://www.wimbp.gorzow.pl/o-bibliotece/statut/> (dostęp: 15.01.2025).

⁵ Zob. A. Sokółka, D. Zielińska, *Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Gorzowie Wlkp. a lokalne środowisko literackie*, „Bibliotekarz” 2007, nr 10, s. 18.

⁶ Zob. *Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Zbigniewa Herberta w Gorzowie Wielkopolskim w latach 1946–2020*, red. E. Jaworski, S. Szenwald, K. Wasilewski, Gorzów Wielkopolski 2021, s. 260.

w przybliżeniu, 600 pozycji (w tym literatura dla dzieci i młodzieży oraz powieści w języku niemieckim) – pokazuje to pewną, widoczną na co dzień, tendencję – narzędziem służącym lokalnym twórcom jako środek artystycznego wyrazu jest zazwyczaj poezja (fot. 1).

Fotografia 1. Zestawienie liczby utworów znajdujących się w Dziale Zbiorów Regionalnych z podziałem na poezję i prozę

Źródło: opracowanie własne⁷

Poza materiałami wydаныmi drukiem biblioteka im. Z. Herberta posiada także rękopisy i maszynopisy lokalnych twórców. Obecnie w Dziale Zbiorów Specjalnych znajduje się około 64 rękopisów i maszynopisów zgromadzonych w ponad 400 teczkach obejmujących spuścizny literackie, do których należą nie tylko utwory poetyckie czy prozatorskie, ale także dzienniki, szkice, bruliony warsztatowe utworów, korespondencja urzędowa i osobista oraz fotografie⁸. Do teczek z rękopisami można zajrzeć po uprzednim przedłożeniu stosownego wniosku, w którym znajdzie się możliwie jak najdokładniejsze uzasadnienie prośby. W zależności od stanu danego dokumentu, a także od decyzji spadkobiercy dotyczącej tego, kto może z niego korzystać – autografy udostępniane są najczęściej badaczom i studentom wyłącznie w celach naukowych. Zgoda na udostępnienie zbiorów jest przyznawana w ciągu kilku dni roboczych. Bywa, że spadkobiercy ostateczną decyzję pozostawiają osobie pracującej w bibliotece i to ona stwierdza, czy dany maszynopis trafi do rąk osoby zainteresowanej.

⁷ Wszystkie grafiki zamieszczone w artykule, jeśli nie zaznaczono inaczej, są wyimkiem z prezentacji autorki do wystąpienia wygłoszonego w Olkuszach podczas Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Twórczość literacka w lokalnych ośrodkach kultury. Kluby – poetyki – edukacja – upowszechnianie” w dniu 21–22 listopada 2024 roku.

⁸ *Wojewódzka i Miejska...*, s. 245.

W zbiorach gorzowskiej ksiąźnicy znajdują się materiały związane z takimi twórcami, jak Irena Dowgielewicz, Włodzimierz Korsak czy Bronisława Wajs (Papusza). Kolekcję rękopisów tej ostatniej (fot. 2) biblioteka pozyskała 1 grudnia 2020 roku. Poprzednio przechowywano ją w siedzibie Stowarzyszenia Twórców i Przyjaciół Kultury Cygańskiej im. Bronisławy Wajs Papuszy. Przekazane materiały zawierają teksty dotąd niepublikowane: nieukończone wspomnienia Papuszy, nazwane przez nią dziennikiem, obszerny zbiór korespondencji z Jerzym Ficowskim (z lat 1949–1981) oraz gilori (wiersze) w języku romskim⁹. Dzięki temu miłośnicy i badacze¹⁰ poezji Papuszy mogą korzystać z tych materiałów.

Fotografia 2. Fragmenty rękopisów Papuszy

Źródło: www.wimbp.gorzow.pl

⁹ Zob. *Rękopisy Bronisławy Wajs Papuszy w Bibliotece Herberta*, <https://www.wimbp.gorzow.pl/rekopisy-bronislawy-wajs-papuszy-w-bibliotece-herberta/> (dostęp: 15.01.2025); *Wojewódzka i Miejska...*, s. 245–246.

¹⁰ W 2023 roku ukazała się monografia „Perspektywa poety. Poezja Jerzego Ficowskiego”. Jej autorka, dr Emilia Kledzik z Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, podczas pisania pracy nie tylko korzystała z tych materiałów, przyczyniła się także do pozyskania ich dla biblioteki Herberta w Gorzowie.

Gorzowska biblioteka nie tylko gromadzi i przechowuje zbiory dotyczące lokalnych artystów, lecz także sukcesywnie wydaje ich twórczość oraz opracowania bibliograficzne i naukowe dotyczące regionalnych literatów. Zajmuje się działalnością wydawniczą od początku lat dwutysięcznych, choć pojedyncze publikacje pojawiały się już pod koniec lat 90. XX wieku¹¹. Choć działalność wydawnicza księżnicy opiera się głównie na pozycjach naukowych, publikowane są także utwory lokalnych autorów tworzących obecnie, a także pisarzy i poetów już nieżyjących. Zakres wydawanych dzieł jest dość szeroki. Dotychczas wydano tomiki poezji, m.in. *Szczekanie głodnych psów* Beaty Patrycji Klary, *Odpowiedź na pytanie Hamleta* Ireneusza Krzysztofa Szmidta czy *A ja wciąż bez odpowiedzi* Jerzego Gąsiora, a także powieści i opowiadania dla dorosłych, głównie prozaików zrzeszonych we współpracującym z biblioteką gorzowskim oddziale Związku Literatów Polskich, np. *Wodne granice*, *Szczęśliwostki* Magdy Turskiej, *Żagajoki i inne opowiadania* Romana Habdasa, czy *Pikantne (z)dania do wyśmiewania* Tadeusza Szyfera. Biblioteka może poszczycić się publikacjami dla dzieci, takimi jak wydane w 2020 roku *Bajdurki gorzowskie* Stanisławy Janickiej, które zostały wyróżnione za walory edytorskie w konkursie Lubuski Wawrzyn Literacki (o którym później). Jest to zbiór opowieści – legend przybliżających najmłodszym miejsca i bohaterów związanych z Gorzowem Wielkopolskim.

Jak zauważają Anna Sokółka i Danuta Zielińska, gorzowska biblioteka „dąży także do tego, by znajdujące się w jej zasobach rękopisy i maszynopisy literackie [...] ujrzały światło dzienne”¹². Jest to okazja zarówno do przypomnienia sylwetki pisarzy, jak i do zaprezentowania ich twórczości, która nierzadko bezpośrednio odnosi się do historii miasta.

Oprócz książek pojedynczych autorów publikowane są także wydania pokonkursowe, które często zawierają twórczość osób będących jeszcze przed oficjalnym debiutem literackim lub pojawiających się na literackiej scenie regionu nieco rzadziej.

Podobną rolę odgrywa także utworzony w 2003 roku z inicjatywy Ireneusza K. Szmidta, prezesa gorzowskiego Związku Literatów Polskich¹³, i Edwarda Jaworskiego, ówczesnego dyrektora WiMBP w Gorzowie, periodyk literacki „Pegaz Lubuski”. Oprócz utworów literackich pojawiają się w nim także recenzje, artykuły naukowe i popularnonaukowe, felietony, eseje i inne formy publicystyczne.

¹¹ Zob. *Wojewódzka i Miejska...*, s. 302.

¹² A. Sokółka, D. Zielińska, *Wojewódzka i Miejska...*, s. 18.

¹³ Pismo to powstało jeszcze przed oficjalnym założeniem gorzowskiego oddziału ZLP w grudniu 2004, wcześniej działającego jako Gorzowski Klub Literacki ZLP. Zob. M. Turska, *Krytyka literacka na łamach „Pegaza Lubuskiego”*, „Język. Religia. Tożsamość” 2022, nr 26, s. 323–324.

Pierwsze numery „Pegaza” były wydawane w formie czarno-białej, następnie kolorowej lub monochromatycznej gazety i liczyły około 10 stron o formacie A4. Przez lata liczba stron ulegała zmianom – w 2003 roku było to 16 stron, w 2020 – 40 stron, a w 2021 periodyk liczył 24 strony¹⁴. Rok 2022 okazał się dla czasopisma przełomowy – po śmierci Ireneusza K. Szmida nową prezeską gorzowskiego oddziału ZLP, a tym samym redaktorką naczelną kwartalnika została Agnieszka Kopaczyńska-Moskaluk. Wtedy też zmieniła się szata graficzna „Pegaza” oraz jego objętość (standardowo wydania miały około 70 stron, a wydanie ukazujące się pod koniec roku – około 140 stron). Czasopismo udostępniane jest także w wersji cyfrowej, na stronie internetowej gorzowskiej biblioteki – można więc zajrzeć do niego w każdej chwili.

W „Pegazie” prezentowane są „głównie najnowsze utwory uznanych autorów, przede wszystkim członków i kandydatów ZLP”¹⁵, jednak na jego łamach mogą publikować wszystkie zainteresowane osoby, których utwory będą odpowiadać przewodniemu tematowi danego numeru. Swoje teksty do „Pegaza” przysyłają także twórcy Robotniczego Stowarzyszenia Twórców Kultury oraz innych grup literackich, a także pozostali niezrzeszeni twórcy, dla których pojawienie się na łamach czasopisma jest nie tylko nobilitacją, ale także potwierdzeniem umiejętności i motywacją do dalszego rozwoju na polu literatury. Anna Sokółka i Danuta Zielińska w artykule dotyczącym współpracy Biblioteki Herberta z lokalnym środowiskiem literackim napisały, że:

Pojawienie się na gorzowskim parnasia „Pegaza Lubuskiego” to wielka szansa dla młodych talentów. Młodzi mogą nie tylko uczyć się od starszych kolegów po piórze tajników warsztatu pisarskiego, lecz także zaistnieć na łamach literackiego pisma¹⁶.

Nie tylko młodzi i nie tylko gorzowianie trafiają na karty kwartalnika – w kolejnych numerach pojawiają się utwory uznanych już w regionie autorek i autorów; teksty przysyłają także osoby z zachodniej części kraju – z Poznania, Szczecina, Wrocławia czy Zielonej Góry, co wpływa pozytywnie na integrację literackich środowisk lokalnych.

W 2005 roku powstała seria wydawnicza *Biblioteka Pegaza Lubuskiego*, w której wydawane są książki (zarówno poezja, jak i proza) autorów publikujących na łamach periodyku. W 2013 roku do jednego z numerów dołączono „Pegazik Lubuski” – dodatek z wierszami dla dzieci¹⁷.

¹⁴ Tamże.

¹⁵ *Wojewódzka i Miejska...*, s. 302.

¹⁶ A. Sokółka, D. Zielińska, *Wojewódzka i Miejska...*, s. 18.

¹⁷ M. Turska, *Unosząc się ponad chodnikami*, „Pegaz Lubuski” 2024, nr 98, s. 54.

Istotnym elementem promocji każdego numeru „Pegaza Lubuskiego”, a także kolejnym sposobem, w jaki biblioteka łączy twórców z czytelnikami, są spotkania z autorami regionalnymi. Podczas spotkań prezentujących najnowsze wydanie czasopisma, redaktorka naczelna razem z zastępczynią lub z dyrektorem biblioteki omawia poszczególne teksty i prezentuje autorów, którzy pojawili się na łamach danej edycji, następnie przechodzą do części drugiej, w której głos oddaje się jednemu z autorów pochodzących przeważnie z Gorzowa i okolic. Spotkanie ma zawsze charakter rozmowy, w trakcie której autor czy autorka nie tylko odpowiada na pytania prowadzących czy zgromadzonej publiczności, ale także ma możliwość zaprezentowania fragmentów swojej twórczości. Dzięki takiemu rozwiązaniu środowisko literackie ma szansę na uaktywnienie się w regionie, a czytelnicy mogą cyklicznie zapoznawać się z ich utworami oraz spotykać się z twórcami osobiście i tym samym skracać dystans, który w innym wypadku mógłby być nie do pokonania. Właśnie z tego powodu w bibliotece im. Zbigniewa Herberta dąży się do tego, by spotkania autorów regionalnych odbywały się jak najczęściej oraz by promocje publikacji regionalnych organizowane były tuż po ich premierze. W ten sposób czytelnik widzi na bieżąco, co się w regionie wydaje, i zazwyczaj uświadamia sobie, jak różnorodne są to treści.

Tego typu spotkania odbywają się także w ramach cyklu „Nowa Marchia – prowincja zapomniana – Ziemia Lubuska – wspólne korzenie”. Jako że jego formuła polega zazwyczaj na wykładach wygłaszanych przez historyków, zapraszane są głównie osoby, które w swojej literackiej twórczości nawiązują do historii regionu – jak chociażby znana w całej Polsce, a pochodząca z Kargowej w powiecie zielonogórskim Zofia Mąkosa. Czytelnicy bardzo chętnie uczestniczą w tego typu wydarzeniach, nierzadko dzieląc się w ich trakcie historiami rodzinnymi i wspomnieniami związanymi z daną miejscowością – co z kolei stanowi niekiedy inspirację dla samych twórców.

Organizacji spotkań autorskich oraz pozostałych wydarzeń związanych z literaturą regionu przyświeca główny cel: przybliżenie czytelnikom twórców mniej znanych i przypomnienie bardziej znanych. Ich istotą jest przywołanie ich biografii i pokazanie dorobku literackiego z zaznaczeniem wpływu twórczości tych osób na lokalną społeczność, a nierzadko też na ogół społeczeństwa. W tym miejscu warto natomiast zaznaczyć, że organizowane przedsięwzięcia prezentują szersze spojrzenie na historię regionu i nie ograniczają się tylko do pisarek i pisarzy okresu powojennego. Historia tych terenów jest bowiem historią pogranicza polsko-niemieckiego. W działalności kulturalnej biblioteka nie odcina się więc od niemieckiej historii Gorzowa Wielkopolskiego i okolicznych ziem, dostrzega za to wartość w twórczości osób, które były związane z Landsbergiem an der Warthe (przedwojenna nazwa miasta) lub z terenami Nowej Marchii.

Uwidacznia się to najczęściej w działalności naukowej ksiąźnicy, która w 2022 roku dołączyła do bibliotek naukowych¹⁸. Jednym z elementów wielowymiarowej działalności naukowej związanej z historią regionu jest organizacja konferencji naukowych, nierzadko we współpracy z niemieckimi partnerami. Do tej pory odbyły się dwie polsko-niemieckie konferencje poświęcone przedwojennym twórcom mającym związki z regionem. Pierwsza z nich, zatytułowana „Wędrówki Theodora Fontane po Marchii Brandenburskiej” (fot. 3), zorganizowana została w ramach obchodów 200 rocznicy urodzin pisarza. Theodor Fontane, znany w Niemczech, a wciąż nieodkryty przez większość polskich czytelników, często umieszczał w swoich dziełach wątki dotyczące Polski i obszerne fragmenty poświęcone terenom, które obecnie znajdują się w granicach naszego państwa¹⁹.

Fotografia 3. Uczestnicy konferencji „Wędrówki Theodora Fontane po Marchii Brandenburskiej”

Źródło: www.wimbp.gorzow.pl. Fot. Grażyna Kostkiewicz-Górska

Druga konferencja o tytule „Łączy nas literatura i historia. Hans Fallada po dwóch stronach granicy”, jak mówi koordynatorka projektu, Magdalena Matuszewska, „miała na celu odkryć i przedstawić «na nowo» portret pisarza

¹⁸ Oficjalnie status biblioteki naukowej WiMBP w Gorzowie Wielkopolskim uzyskała we wrześniu 2022 roku, natomiast działalność naukową dotyczącą w głównej mierze historii regionu oraz bibliotekoznawstwa prowadzi przynajmniej od lat 90. XX wieku. Zob. *Wojewódzka...*, s. 281–293.

¹⁹ Zob. M. Matuszewska, *Konferencja naukowa „Wędrówki Theodora Fontane po Marchii Brandenburskiej”*, <https://www.wimbp.gorzow.pl/konferencja-naukowa-wedrowki-theodora-fontane-po-marchii-brandenburskiej/> (dostęp: 17.01.2025).

oraz pokazać związek pisarza z prawobrzeżnymi terenami Odry, które okazały się niezwykle owocne literacko. To tutaj, w Ośnie Lubuskim i Radachowie [Fallada – przyp. M.K.] zbierał doświadczenia, obserwował ludzi, którzy później stawali się bohaterami jego powieści”²⁰ (fot. 4).

Fotografia 4. Dyrektor WiMBP Sławomir Szenwald otwierający konferencję o Hansie Falladzie

Źródło: www.wimbp.gorzow.pl. Fot. Grażyna Kostkiewicz-Górska

Biblioteka w Gorzowie Wielkopolskim jest organizatorem, a także współorganizatorem konkursów literackich. Najdłużej trwał Ogólnopolski Konkurs Literacki im. Zdzisława Morawskiego, którego pierwsza edycja odbyła się w 1994 roku, dwa lata po śmierci Zdzisława Morawskiego. Pierwotnie organizowany był przez Klub Myśli Twórczej „Lamus” – samorządową instytucję kultury działającą w celu upowszechniania gorzowskiej kultury oraz wspierania i promowania twórczości i inicjatyw kulturalnych. W 1999 roku konkurs się nie odbył; wznowiono go rok później m.in. dzięki staraniom ówczesnego kierownika Lamusa, Eugeniusza Wieczorka. W latach 2009–2013 konkurs odbywał się co dwa lata²¹. Ogłaszano go w dwóch kategoriach: poezja i proza. W kilku wcześniejszych edycjach znalazły się także inne kategorie,

²⁰ Zob. M. Matuszewska, *Konferencja naukowa „Łączy nas literatura i historia. Hans Fallada po dwóch stronach granicy”*, <https://www.wimbp.gorzow.pl/konferencja-naukowa-laczy-nas-literatura-i-historia-hans-fallada-po-dwoch-stronach-granicy/> (dostęp: 17.01.2025).

²¹ K. Ligocki, *Konkurs Literacki im. Zdzisława Morawskiego*, *Multimedialna Encyklopedia Gorzowa Wielkopolskiego*, https://encyklopedia.wimbp.gorzow.pl/k/konkurs_morawskiego/konkurs_morawskiego.html (dostęp: 20.01.2025).

takie jak: wiersz o tematyce gorzowskiej (w latach 1994–2000), sztuka teatralna (1998) i słuchowisko radiowe (2006–2008)²².

W konkursie przyznawano nagrody i wyróżnienia pieniężne. W pierwszym roku do konkursu zgłoszone zostały zaledwie 44 zestawy poetyckie – co interesujące, znalazło się wśród nich 5 wierszy o tematyce gorzowskiej. Biblioteka była wówczas współorganizatorem konkursu. Po roku 2014, gdy Lamus zakończył swoją działalność, gorzowska ksiąźnica stała się głównym organizatorem. Ten rok przyniósł też rekordową liczbę 908 zgłoszeń (620 tekstów poetyckich i 288 prozatorskich)²³. Niestety, z przyczyn niezależnych od organizatora, była to ostatnia edycja tego konkursu.

Od 2021 roku gorzowska biblioteka jest organizatorem Konkursu Literackiego na Fraszkę im. Jana Grossa. Konkurs został nazwany imieniem jednego z najbardziej znanych gorzowskich fraszkopisarzy. Jak możemy przeczytać w Multimedialnej Encyklopedii Gorzowa Wielkopolskiego, „rozstrzygnięcie I edycji konkursu miało miejsce [...] 8 października 2021 roku i towarzyszyło mu odsłonięcie popiersia Jana Grossa (w holu biblioteki) oraz wydanie okolicznościowej publikacji z utworami laureatów i uczestników konkursu, notą biograficzną Jana Grossa i jego fraszkami”²⁴. Warto tu też nadmienić, iż w jury zasiada zazwyczaj osoba z najbliższej rodziny poety.

Podsumowaniem każdej edycji konkursu jest uroczysta gala, podczas której wręczane są nagrody. Laureaci mają też okazję do zaprezentowania swojej twórczości publicznie i usłyszenia reakcji publiczności na poszczególne fraszki. Na ten dzień przygotowywana jest także publikacja zawierająca teksty wyróżnionych fraszkopisarzy oraz pojedyncze fraszki pozostałych uczestników, więc zarówno autorzy, jak i uczestnicy gali mogą tomiki zabrać do domu i tuż po zakończonej uroczystości zapoznać się z nieprzedstawionymi na żywo utworami.

Z roku za rok zainteresowanie tym wydarzeniem wzrasta – można więc wysunąć wniosek, że regionalni twórcy chcą dzielić się swoimi tekstami z innymi, a czytelnicy chcą się zapoznawać nie tylko z nimi, lecz także z ich twórcami. Warto dodać, że podczas wręczenia nagród w 2022 roku laureaci konkursu oraz obecna w bibliotece publiczność mieli okazję usłyszeć archiwalne nagrania, na których Jan Gross prezentuje swoje utwory.

Niezwykle istotne dla regionu są Lubuskie Wawrzyny – nagroda w postaci unikatowego srebrnego pióra, ustanowiona w 1994 roku. Przyznawana jest w trzech kategoriach: literackiej, naukowej i dziennikarskiej. Organizują je dwie siostrzane instytucje – Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna

²² Tamże.

²³ Tamże.

²⁴ K. Ligocki, *Konkurs Literacki na Fraszkę im. Jana Grossa*, Multimedialna Encyklopedia Gorzowa Wielkopolskiego, https://encyklopedia.wimbp.gorzow.pl/k/konkurs_literacki_grossa/konkurs_literacki_grossa.html (dostęp: 20.01.2025).

im. C. Norwida w Zielonej Górze przy wsparciu WiMBP w Gorzowie Wielkopolskim. Pomysłodawcą Wawrzynów był Alfred Siatecki, ówczesny prezes zielonogórskiego oddziału Związku Literatów Polskich. Początkowo za plebiscyt odpowiadała zielonogórska biblioteka razem z zielonogórskim ZLP, gorzowska księżnica dołączyła do nich w 2011 roku.

Mirosława Szott oraz Robert Rudiak w artykule przedstawiającym historię Lubuskich Wawrzynów podają, iż „założeniem pomysłodawców Lubuskich Wawrzynów od początku było, aby przyznawano je w dwóch kategoriach – poezji i prozy i wyłącznie autorom lubuskim (Środkowego Nadodrza) za najlepsze książki ubiegłego roku, które były wydane w nakładzie co najmniej 100 egzemplarzy”²⁵. Z czasem konkurs rozszerzono do trzech kategorii: Lubuski Wawrzyn Literacki, Lubuski Wawrzyn Naukowy i Lubuski Wawrzyn Dziennikarski. Najstarszą z nich, przyznawaną od 30 lat, jest Lubuski Wawrzyn Literacki. W Multimedialnej Encyklopedii Gorzowa Wielkopolskiego czytamy, że:

celem nagrody jest promowanie literatury powstałej w regionie lubuskim. Otrzymują ją autorzy prozy i poezji wywodzący się lub mieszkający obecnie na Ziemi Lubuskiej, a także autorzy, którzy w roku poprzedzającym wręczenie nagrody wydali książki w lubuskich oficynach. Obok głównych nagród mogą być przyznawane dodatkowe: za debiut literacki, za walory edytorskie i całokształt artystyczny²⁶.

Laureatów wybiera kapituła (dawniej jury) spośród zgłoszonych wcześniej kandydatur. Wręczenie Wawrzynu odbywa się w ostatni czwartek lutego każdego roku podczas uroczystej gali. Jest to niezwykle ważne wydarzenie dla autorów i wydawców, ponieważ trud włożony w wydanie pozycji często niewielkich pod względem nakładu i zasięgu ma okazję zostać doceniony i wypromowany, a tym samym ma możliwość dotrzeć do większej liczby odbiorców. Dla twórców z dłuższym stażem stanowi potwierdzenie umiejętności i pozycji w lokalnym środowisku literackim, debiutanci zaś otrzymują szansę na zaistnienie i osiągnięcie sukcesu²⁷. Biblioteka, która – często z pomocą wielu innych firm i instytucji – promuje w ten sposób osoby piszące i staje się mecenasem sztuki, pokazując czytelnikowi, kogo i dlaczego warto czytać.

Podstawę działalności kulturalnej biblioteki im. Z. Herberta w zakresie wspierania i wyszukiwania literackich talentów stanowią warsztaty literackie, podczas których niezwykle istotne jest w tworzeniu relacji

²⁵ M. Szott, R. Rudiak, *Lubuskie Wawrzyny*, „Pro Libris” 2016, nr 1/4, s. 130.

²⁶ K. Ligocki, *Lubuskie Wawrzyny*, Multimedialna Encyklopedia Gorzowa Wielkopolskiego, https://encyklopedia.wimbp.gorzow.pl/1/lubuski_wawrzyn/lubuski_wawrzyn.html (dostęp: 25.01.2025).

²⁷ D. Degen, *Nagrody literackie – „konie pociągowe” rynku książki?*, „Toruńskie Studia Bibliologiczne” 2008, nr 1, s. 65.

twórca – odbiorca twórczości, tak by druga strona mogła, jeśli tylko wyrazi taką chęć, pokazać odpowiednie umiejętności i zostać, jeśli zostanie odpowiednio poprowadzona, twórcą. W gorzowskiej bibliotece tego typu zajęć nie brakuje. Poniżej przedstawione zostaną jedynie dwa typy warsztatów, warte uwagi ze względu na ich popularność i cykliczność.

Pierwszy z nich to kreatywne zajęcia prowadzone metodą Loesje²⁸. W WiMBP w Gorzowie tego typu zajęcia zazwyczaj odbywają się dla moderatorów i uczestników dyskusyjnych Klubów Książki, ale tak naprawdę mogą w nich uczestniczyć wszyscy. Prowadzone są przez przeszkolonych moderatorów i opierają się na technikach kreatywnego pisania. Uczestnicy – zazwyczaj w różnych grupach wiekowych – wspólnie uczą się, „jak wykorzystać wieloznaczności języka do wyrażania swoich myśli w postaci zwięzłych, niekonwencjonalnych haseł”²⁹ (fot. 5). Dzięki tym zajęciom lokalna społeczność może inspirować się nawzajem i w spokojnej atmosferze pracować nad warsztatem. Tego typu spotkania są źródłem pomysłów i rozbudzają kreatywność w osobach, które do tej pory nie były pewne swoich możliwości.

BIBLIOTEKA

VENI

VIDI

WYPOŻYCZĘ

młodszy brat

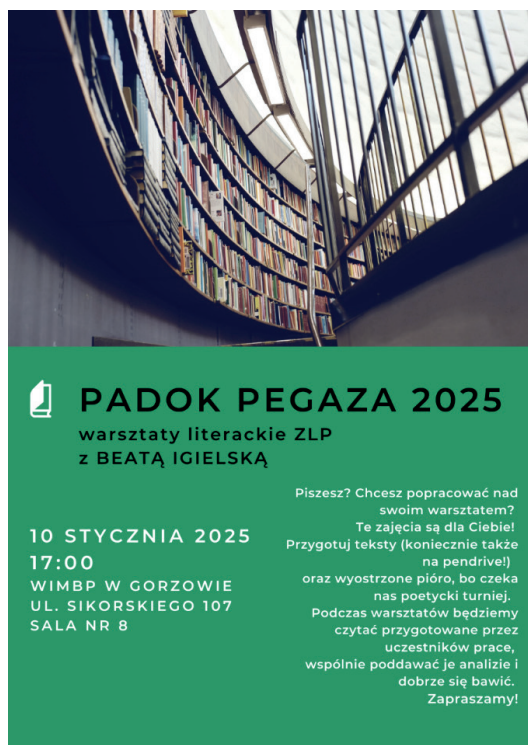
Fotografia 5. Oficjalne hasło Loesje wymyślone przez uczestniczki warsztatów w 2021 roku

Źródło: www.loesje.org

²⁸ Loesje to międzynarodowa organizacja powstała w Holandii, promująca wolność słowa za pomocą plakatów, wlepek i innych form pojawiających się w przestrzeni publicznej. Jak mówią twórcy, „podstawą działań Loesje jest pisanie krótkich haseł, które zapraszają do konstruktywnej dyskusji, oraz ich rozprzestrzenianie. Minimalizm plakatów Loesje podkreśla tekst i jego przesłanie”. Zob. *O Loesje*, <https://loesje.pl/wp-content/uploads/2021/06/oLoesje.pdf> (dostęp: 26.01.2025).

²⁹ Tamże.

Podobną rolę odgrywa organizowany co miesiąc „Padok Pegaza” (fot. 6) – spotkania zainicjowane przez gorzowski oddział ZLP przy wsparciu biblioteki im. Z. Herberta. Pierwsze zajęcia odbyły się w 2024 roku i są kontynuowane do dziś. Na każde spotkanie uczestnicy przychodzą z przygotowanym przez siebie krótkim tekstem literackim na zadany wcześniej temat, po czym odczytują go i wspólnie omawiają. Istotnym aspektem „Padoku” jest zaangażowanie osób w różnym wieku – od młodzieży po osoby starsze. A do tego, co zdarza się podczas warsztatów tego typu dość rzadko, uczestniczą w nim nie tylko amatorzy czy osoby, które dopiero debiutowały, ale także literaci z większym dorobkiem artystycznym. Ta różnorodność sprawia, że uczestnicy czerpią ze swoich doświadczeń, inspirują się nawzajem, dzielą pomysłami i spostrzeżeniami.

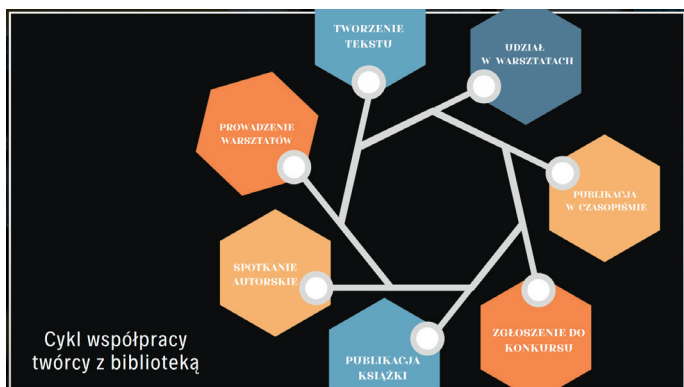

Fotografia 6. Plakat zapowiadający warsztaty z cyklu „Padok Pegaza”

Źródło: www.wimbp.gorzow.pl

Prezentowane w całym artykule przykłady działań biblioteki dotyczące zarówno lokalnych twórców, jak i czytelników wskazują na istnienie pewnej zależności – wszystkie te inicjatywy można opisać jako cykl współpracy

twórcy oraz czytelnika z biblioteką (fot. 7), która staje się dla nich miejscem umożliwiającym bezpośredni kontakt oraz rozwój.

Fotografia 7. Schemat cyklu współpracy twórcy z biblioteką

Źródło: opracowanie własne

Biblioteka, przy zaangażowaniu wszystkich zainteresowanych stron, jest w stanie towarzyszyć twórcy na każdym etapie jego działalności. Twórca tworzy tekst – nierzadko podczas warsztatów, które organizowane są w bibliotece – ten tekst potem publikuje, inny tekst zgłasza też do konkursu. Wydaje książkę w bibliotecznym wydawnictwie. Książnica tę książkę przechowuje w zbiorach, bywa, iż otrzymuje w darze rękopis lub maszynopis twórcy. Oczywiście konsekwencją wydania twórczości drukiem jest to, że organizowane jest spotkanie autorskie z czytelnikami, może nawet proponuje się twórcy poprowadzenie warsztatów, które przyczyniają się do powstania nowych tekstów i odkrywania nowych talentów. Oczywiście nie musi to wyglądać zawsze w ten sposób, poszczególne elementy cyklu i ich kolejność mogą się zmieniać, jednak schemat pozostaje ten sam. Na wielu tych etapach twórcy i bibliotece towarzyszy też czytelnik. Czasem nawet czytelnik staje się twórcą, to z kolei sprawia, że relacje między twórcą a czytelnikiem zmieniają się i rozwijają, a biblioteka jako instytucja promująca i wspierająca w pełni odgrywa swoją rolę łącznika między nimi.

Bibliografia

- Degen D., *Nagrody literackie – „konie pociągowe” rynku książki?*, „Toruńskie Studia Bibliologiczne” 2008, nr 1, s. 57–69.
<https://loesje.pl/wp-content/uploads/2021/06/oLoesje.pdf> (dostęp: 26.01.2025).
 Jezierski P., *Kluby jako formy aktywizacji lokalnych społeczności*, „Bibliotekarz” 2018, nr 3, s. 7–8.

- Krysiński P., *Rola i znaczenie bibliotek w kształtowaniu potencjału inteligentnego miasta*, „Przegląd Biblioteczny” 2023, nr 91, z. 1. s. 45–63.
- Ligocki K., *Konkurs Literacki im. Zdzisława Morawskiego*, Multimedialna Encyklopedia Gorzowa Wielkopolskiego, https://encyklopedia.wimbp.gorzow.pl/k/konkurs_morawskiego/konkurs_morawskiego.html (dostęp: 20.01.2025).
- Ligocki K., *Konkurs Literacki na Fraszkę im. Jana Grossa*, Multimedialna Encyklopedia Gorzowa Wielkopolskiego, https://encyklopedia.wimbp.gorzow.pl/k/konkurs_literacki_grossa/konkurs_literacki_grossa.html (dostęp: 20.01.2025).
- Ligocki K., *Lubuskie Wawrzyny*, Multimedialna Encyklopedia Gorzowa Wielkopolskiego, https://encyklopedia.wimbp.gorzow.pl/l/lubuski_wawrzyn/lubuski_wawrzyn.html (dostęp: 25.01.2025).
- Matuszewska M., *Konferencja naukowa „Łączy nas literatura i historia. Hans Fallada po dwóch stronach granicy”*, <https://www.wimbp.gorzow.pl/konferencja-naukowa-laczy-nas-literatura-i-historia-hans-fallada-po-dwoch-stronach-granicy/> (dostęp: 17.01.2025).
- Matuszewska M., *Konferencja naukowa „Wędrówki Theodora Fontane po Marchii Brandenburskiej”*, <https://www.wimbp.gorzow.pl/konferencja-naukowa-wedrowki-theodora-fontane-po-marchii-brandenburskiej/> (dostęp: 17.01.2025).
- Naukowy dorobek regionalistów lepiej widoczny* (ao), <https://www.gorzow24.pl/news/1/z-miasta/2022-10-16/naukowy-dorobek-regionalistow-lepiej-widoczny-11664.html> (dostęp: 16.01.2025).
- Oziewicz A., *Biblioteka już nie tylko Herberta, bo też naukowa*, <https://www.gorzow24.pl/news/1/z-miasta/2022-10-16/naukowy-dorobek-regionalistow-lepiej-widoczny-11664.html> (dostęp: 16.01.2025).
- Rękopisy Bronisławy Wajs Papuszy w Bibliotece Herberta*, <https://www.wimbp.gorzow.pl/rekopisy-bronislawy-wajs-papuszy-w-bibliotece-herberta/> (dostęp: 15.01.2025).
- Sokółka A., Zielińska D., *Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Gorzowie Wlkp. a lokalne środowisko literackie*, „Bibliotekarz” 2007, nr 10, s. 17–19.
- Statut*, <https://www.wimbp.gorzow.pl/o-bibliotece/statut/> (dostęp: 15.01.2025).
- Szott M., Rudiak R., *Lubuskie Wawrzyny*, „Pro Libris” 2016, nr 1/4, s. 127–148.
- Turska M., *Krytyka literacka na łamach „Pegaza Lubuskiego”*, „Język. Religia. Tożsamość” 2022, nr 26, s. 317–332.
- Turska M., *Unosząc się ponad chodnikami*, „Pegaz Lubuski” 2024, nr 98, s. 54–56.
- Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Zbigniewa Herberta w Gorzowie Wielkopolskim w latach 1946–2020*, red. E. Jaworski, S. Szenwald, K. Wasilewski, Gorzów Wielkopolski 2021.

The library as a link between the creator and the reader

Abstract

The Gorzów bookshop has been cooperating with the local literary community for many years and is a vital link between the artist and the reader. The article shows the wide range of this cooperation – from the organisation of workshops, through the collection and storage of books, manuscripts and typescripts of local authors, to the publishing activity – the publication of a literary quarterly and the printing of poetry and prose by authors from the Gorzów region, as well as the organisation of academic conferences. The multifaceted nature of the activities proves that the library is an institution that seeks, inspires, supports and promotes literary creation.

Keywords: local authors, Gorzów region, regional literature, Zbigniew Herbert Voivodeship and City Public Library in Gorzów Wlkp, promotion of local creative work

Magdalena Kubacka – magister filologii polskiej, od 2021 roku pracowniczka Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Zbigniewa Herberta w Gorzowie Wielkopolskim. Korektorka, redaktorka i bibliotekarka.